

Ανακτώντας τη χαμένη φυσιογνωμία των ορεινών οικισμών: Μια πρόταση για τον οικισμό της Βυτίνας

Στ. Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός, MSc, Υποψήφια Διδάκτωρ Μηχανικός
Ε.Μ.Π., ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η επιστροφή του πληθυσμού στα βουνά συνεπάγεται σημαντικές χωρικές προεκτάσεις στο ιδιαίτερα ευάλωτο δομημένο περιβάλλον των ορεινών οικισμών. Όταν τις δεκαετίες του '40 – '50 και του '60 – '70 οι ορεινοί πληθυσμοί εγκατέλειπαν μαζικά τον τόπο τους για να εγκατασταθούν στα αστικά κέντρα, η εξέλιξη έμοιαζε να παγώνει στα βουνά. Ο κοινωνικός μαρasmus στον οποίο θα περνούσαν σταδιακά οι ορεινοί οικισμοί συνοδεύτηκε από την, σε μεγάλο βαθμό, διατήρηση της παραδοσιακής τους αρχιτεκτονικής και της τοπικής τους φυσιογνωμίας. Τις τελευταίες δεκαετίες ο κόσμος ξανά ανακαλύπτει τα βουνά και ο ορεινός χώρος επανέρχεται στο προσκήνιο. Σύγχρονες χρήσεις ωστόσο ζητούν κάλυψη σε ένα αρκετά άκαμπτα δομημένο περιβάλλον που δημιουργήθηκε για άλλες ανάγκες. Αποσπασματικές επεμβάσεις στον κτισμένο χώρο και έλλειψη αποτελεσματικής προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ευθύνονται κυρίως για την υποβάθμιση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας που πολλοί ορεινοί οικισμοί εμφανίζουν σήμερα. Αναπόφευκτα, οικισμοί οι οποίοι έχουν το προνόμιο να συγκρατούν μόνιμο πληθυσμό και να εμφανίζουν έντονη τουριστική ανάπτυξη έχουν υποστεί ήδη τη μεγαλύτερη αλλοίωση της τοπικής, παραδοσιακής τους φυσιογνωμίας.

Ο ορεινός οικισμός της Βυτίνας, στο Νομό Αρκαδίας, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η Βυτίνα εμφανίζει διαχρονική εξέλιξη, με σημαντικό μόνιμο πληθυσμό σήμερα και ιδιαίτερα αναπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα. Οι συνεχείς οικιστικές πιέσεις έχουν δημιουργήσει ένα δομημένο περιβάλλον το οποίο χαρακτηρίζεται αφενός από την έντονη υποχώρηση του παραδοσιακού στοιχείου, αφετέρου από την σημαντική απώλεια της τοπικής ταυτότητας. Το στοιχείο αυτό εμφανίζεται δε περισσότερο έντονο στον δημόσιο χώρο του οικισμού, ο οποίος μοιάζει να ακροβατεί αμήχανα σε ένα απροσδιόριστο πλαίσιο αισθητικής και λειτουργίας. Η ανάγκη ανασχεδιασμού του δημόσιου χώρου της Βυτίνας κρίνεται απαραίτητη, κυρίως δεδομένου ότι παίζει καθοριστικό ρόλο στην ελκυστικότητα και την αξία του οικισμού ως τουριστικού προορισμού, και επομένως αποτελεί παράγοντα τοπικής ανάπτυξης, όσο και γιατί είναι ικανή να συμβάλει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των μόνιμων κατοίκων.

Σε αυτή την κατεύθυνση, η εργασία που παρουσιάζεται στη συνέχεια αποτελεί μια πρόταση αναδιαμόρφωσης τμήματος του δημόσιου χώρου της Βυτίνας, μετά από ανάθεση του Δήμου Βυτίνας. Ο σεβασμός στο τοπικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του οικισμού και στην τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική του, με κριτήριο την ανάδειξη των ιδιαίτερων στοιχείων του τόπου και στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ελκυστικού και ικανού να βιωθεί αποτελούν το γενικό θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Επιδίωξη είναι η έρευνα αυτή να αποτελέσει αξιόλογο εργαλείο στην αντιμετώπιση ανάλογων χωρικών ζητημάτων στον ορεινό χώρο.

Εισαγωγή

Το ορεινό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της Ελλάδας είναι εξαιρετικά πλούσιο. Στους διάσπαρτους οικισμούς του ορεινού χώρου σήμερα διατηρούνται, σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό, οικιστικά σύνολα της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ωστόσο, ελλείπει αποτελεσματικής προστασίας, οικισμοί με συνεχή εξέλιξη, οι οποίοι συγκρατούν μόνιμο πληθυσμό και γνωρίζουν έντονη ανάπτυξη, κυρίως τουριστική, έχουν απολέσει σημαντικό κομμάτι της παραδοσιακής τους φυσιογνωμίας. Περισσότερο ακόμη, έχουν περάσει σε ένα στάδιο αμήχανης ανοικοδόμησης δίχως ορισμένο χαρακτήρα, καθ' όλα όμοιο μορφολογικά με τη γνώριμη, αδιάφορη εικόνα των περισσότερων αστικών κέντρων (εικ. 2). Τα στοιχεία που συγκροτούσαν άλλοτε την ιδιαίτερη ταυτότητα του τόπου και του προσέδιδαν μοναδικότητα μεταξύ άλλων, σταδιακά υποχωρούν. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, σε τέτοιο βαθμό, που αν κάποιος «προσγειωθεί» σε έναν τέτοιο τόπο δεν μπορεί να πει αν βρίσκεται σε κάποια γειτονιά πόλης ή στην καρδιά ενός ορεινού οικισμού, σε υψόμετρο 1.000μ.

Ο ορεινός οικισμός της Βυτίνας αποτελεί τυπικό παράδειγμα. Βρισκόμενος σε διαρκή εξέλιξη και με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, τα τοπικά στοιχεία που όριζαν άλλοτε το δομημένο περιβάλλον του άρχισαν να υποχωρούν και να αντικαθίστανται με νέα. Σήμερα, πολλές γειτονιές του οικισμού και ιδιαίτερα η γύρω από την κεντρική του πλατεία περιοχή καθώς και ο χώρος εκατέρωθεν των δύο κύριων οδικών αρτηριών εμφανίζουν πολλά κοινά στοιχεία με αντίστοιχες περιοχές ενός επαρχιακού, αστικού κέντρου. Κανένα σχεδόν υπάρχον στοιχείο δε μοιάζει ικανό να προσδώσει ιδιαίτερο χαρακτήρα σ' αυτές τις περιοχές της ορεινής Βυτίνας. Σε μια προσπάθεια αναστροφής της περαιτέρω υποβάθμισης αλλά και κυρίως επανάκτησης της χαμένης φυσιογνωμίας του οικισμού, απαιτείται μια συνολική μελέτη ανάπλασης του δημόσιου χώρου. Τμήμα της πρότασης ανάπλασης του οικισμού, και συγκεκριμένα η διαμόρφωση του χώρου γύρω από τους δύο κύριους οδικούς άξονες αποτέλεσε αντικείμενο αρχιτεκτονικής μελέτης, μετά από ανάθεση του Δήμου Βυτίνας, και παρουσιάζεται στις ενότητες που ακολουθούν.

Εικόνα 1. Γειτονιά γύρω από το κέντρο του οικισμού της Βυτίνας

Foto 2. Neighborhood around the centre of Vitina

Εικόνα 2. Άποψη της κεντρικής πλατείας της Βυτίνας

Foto 2. View of Vitina's central square

Ιστορικά στοιχεία για τον οικισμό της Βυτίνας

Η Βυτίνα, έδρα του ομώνυμου Δήμου του Νομού Αρκαδίας, βρίσκεται σε υψόμετρο 1.033μ. στους πρόποδες του όρους Μαίναλο, σε απόσταση 45χλμ. περίπου από την πόλη της Τρίπολης. Στην περιοχή αναφέρεται η ύπαρξη της αρχαίας πόλης Μεθύδριο, ερείπια της οποίας έχουν βρεθεί σε απόσταση 5χλμ., από τη σημερινή θέση του οικισμού της Βυτίνας. Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Βυτίνα γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη και αποτελεί το εμπορικό κέντρο της περιοχής, με σημαντικό παζάρι. Η τέχνη της επεξεργασίας του ξύλου και η υφαντουργία αναπτύσσονται σημαντικά. Στον οικισμό λειτουργούν εργαστήρια ξυλοτεχνίας, ενώ λόγω του κατάλληλου κλίματος της περιοχής, ως το 1940 περίπου λειτουργούν δύο σανατόρια θεραπείας νοσημάτων θώρακα, στην ευρύτερη περιοχή. Το σανατόριο Ιθώμη, λίγο έξω από τη Βυτίνα και το σανατόριο της Μάνας, κοντά στον οικισμό Μαγούλιανα. Τα δύο κτίρια υπάρχουν μέχρι σήμερα, ωστόσο δεν στεγάζουν κάποια χρήση και έχουν εγκαταλειφθεί.

Σήμερα η Βυτίνα είναι ένας ζωντανός οικισμός, που εξελίσσεται. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε (2001), αριθμεί περίπου 690 μόνιμους κατοίκους, ενώ στον οικισμό λειτουργεί σχολείο (δημοτικό και γυμνάσιο). Επιπλέον, η περιοχή προσελκύει σημαντικό αριθμό τουριστών, κυρίως τα Σαββατοκύριακα, ενώ λόγω και της μικρής απόστασής της από την Αθήνα, αποτελεί περιοχή δεύτερης κατοικίας για αρκετό πληθυσμό.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά του οικισμού

Ο οικισμός αναπτύσσεται γύρω από ένα κέντρο, το οποίο συγκεντρώνει την κύρια εμπορική, κοινωνική και θρησκευτική δραστηριότητα. Χαρακτηριστικό στοιχείο του είναι η εκκλησία του Αγ. Τρύφωνα και η κεντρική πλατεία μπροστά από αυτή. Σε επαφή με την πλατεία, απέναντι από την εκκλησία, βρίσκεται το κτίριο του Δημαρχείου, το κτίριο της βιβλιοθήκης, κτίρια κατοικιών, καφετέριες και εμπορικές χρήσεις (τοπικά προϊόντα, είδη λαϊκής τέχνης, κ.λπ). Περιμετρικά της κεντρικής πλατείας διέρχονται οι δύο κύριοι δρόμοι του οικισμού, οι οποίοι καταλήγουν στην εθνική οδό Βυτίνας – Τρίπολης, καθώς και μικρότεροι δρόμοι που συνδέουν το κέντρο με τις διάφορες γειτονιές. Σε όλη την έκταση του οικισμού εντοπίζονται στοιχεία τα οποία συνθέτουν τη βασική ραχοκοκαλιά της κοινωνικής ζωής της Βυτίνας, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν και τους βασικούς επισκέψιμους, από τους τουρίστες, χώρους του οικισμού: Η κεντρική πλατεία της, άλλες μικρότερες πλατείες/ανοιχτοί χώροι, μνημεία, βρύσες, αξιόλογα κτίρια και εμπορικοί δρόμοι. Ωστόσο, η συνολική τους εικόνα είναι αρκετά υποβαθμισμένη, ενώ συχνά καταλήγουν να μετατρέπονται σε χώρους προσωρινής στάθμευσης. Η εκτεταμένη χρήση του αυτοκινήτου μέσα στον οικισμό κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο επιβαρύνει την καθημερινότητα των κατοίκων. Τα αυτοκίνητα μοιάζουν να καταλαμβάνουν συχνά κάθε ελεύθερο χώρο στον οικισμό, ειδικά τις ημέρες της έντονης τουριστικής κίνησης. Η κεντρική πλατεία της Βυτίνας έχει χάσει τον παραδοσιακό χαρακτήρα της, ενώ η κίνηση και η στάθμευση των οχημάτων σε επαφή με αυτή, σε συνδυασμό με την απουσία ενός ενιαίου σχεδιασμού του χώρου, καθιστούν, ενίοτε, δύσκολη και τη λειτουργία της ως πλατεία – ως υπαίθριου, δημόσιου χώρου, ο οποίος να ευνοεί την ανάπτυξη πολυεπίπεδων κοινωνικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, δεν είναι μόνο η κεντρική πλατεία του οικισμού που εμφανίζεται ποιοτικά υποβαθμισμένη, αλλά και οι παρειές των δύο κύριων οδικών αρτηριών του, οι οποίες αποτελούν και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Το σύνολο του δημόσιου χώρου της Βυτίνας χρήζει ανασχεδιασμού και αναδιαμόρφωσης προκειμένου να ανακτήσει τη χαμένη του ταυτότητα και φυσιογνωμία. Επιπλέον, σημαντική υποβάθμιση εμφανίζει και η πλειοψηφία των κτιρίων του οικισμού. Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των σύγχρονων κτιρίων, η επιλογή των υλικών, η χρήση διαφημιστικών πινακίδων και χρωμάτων συνθέτουν ένα μάλλον απροσδιόριστο σύνολο, χαμηλής αισθητικής. Ταυτόχρονα, τμήματα του οικισμού διατηρούν ακόμη πολλά στοιχεία της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν τη βάση αναφοράς μιας συνολικής αισθητικής αποκατάστασης των σύγχρονων κτιρίων.

Σε μια περαιτέρω ενδεχόμενη μελέτη ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, θα πρέπει να μελετηθεί το ιδιαίτερα πλούσιο τοπικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, το οποίο αποτελεί και το συγκριτικό της πλεονέκτημα: Το φυσικό περιβάλλον του Μαινάλου (πυκνά ελατοδάση, ποικιλία γλωρίδας και πανίδας, φαράγγια, ορεινά μονοπάτια, ποταμός Μυλάοντας, κ.λπ), τα αξιόλογα γειτονικά χωριά, το λατομείο μαύρης πέτρας, το χιονοδρομικό κέντρο στην Οστρακίνα, τα παλιά κτίρια των δύο санаτορίων, το εγκαταλειμμένο κτίριο του Ξενία Βυτίνας, η τοπική παράδοση στην επεξεργασία του ξύλου και στη δημιουργία υφαντών, τα ίχνη αρχαίων οικισμών, η Νυμφασία πηγή, το σπήλαιο του Κάγια, η Μονή Κερνίτσας, κ.λπ.

Μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας

Αντικείμενο της αρχιτεκτονικής μελέτης ήταν ο σχεδιασμός της διαμόρφωσης του χώρου ο οποίος βρίσκεται εκατέρωθεν των δύο κεντρικών οδικών αρτηριών εισόδου-εξόδου της Βυτίνας και η δημιουργία χαρακτηριστικού τοπίου στον κόμβο της κύριας εισόδου.

Μεθοδολογικά τα στάδια εκπόνησης της εργασίας ήταν τα εξής:

- Διερεύνηση και εντοπισμός των ιδιαίτερων στοιχείων του οικισμού και της περιοχής μελέτης.
- Θέση των στόχων και των αρχών του σχεδιασμού.
- Με βάση τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά και υπό το πρίσμα των ειδικών σχεδιαστικών αρχών και στόχων, η πρόταση του τρόπου διαμόρφωσης του χώρου και η εκπόνηση της αρχιτεκτονικής μελέτης.

Στόχος είναι η συγκεκριμένη μελέτη να αποτελέσει αξιόλογο εργαλείο χωρικού σχεδιασμού επεμβάσεων στο δομημένο περιβάλλον του ελληνικού ορεινού χώρου.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του οικισμού και της περιοχής μελέτης

Πριν από οποιαδήποτε παρέμβαση στο χώρο είναι αναγκαία η βαθιά κατανόησή του, η οποία προϋποθέτει τη μελέτη της ιστορίας και της εξέλιξης του τόπου παράλληλα με την προσεκτική παρατήρηση των ιδιαίτερων στοιχείων του χώρου που συνθέτουν το φυσικό και πολιτιστικό του περιβάλλον. Αγνόηση της ιστορικής συνέχειας και των τοπικών χαρακτηριστικών συνεπάγονται χωρικές επεμβάσεις ουρανοκατέβατες και ενδεχομένως άτοπες. Επιπλέον, η διερεύνηση των στοιχείων που συγκροτούν τον υπό μελέτη χώρο είναι ικανή και αναγκαία προκειμένου για την ανάδειξη τόσο των προβλημάτων /περιορισμών του όσο και των πλεονεκτημάτων /δυνατοτήτων του. Στοιχεία στα οποία καλείται εξάλλου να απαντήσει κάθε αρχιτεκτονική μελέτη διαμόρφωσης του χώρου. Στην κατεύθυνση αυτή, η αναζήτηση σχετικών ιστορικών βιβλιογραφικών πηγών, η επαφή με την τοπική κοινωνία και η βίωση του χώρου από τον μελετητή αποτελούν τα βασικά στάδια μιας επιτυχημένης προσέγγισης.

Από τη διερεύνηση των ιδιαίτερων στοιχείων που συγκροτούν τον οικισμό της Βυτίνας αλλά και την περιοχή μελέτης ειδικότερα εντοπίστηκαν τα εξής:

- Η Βυτίνα είναι ένας ζωντανός οικισμός με διαχρονική εξέλιξη. Αντίθετα με πολλούς ορεινούς οικισμούς της Ελλάδας, οι οποίοι άκμασαν στο παρελθόν και έχουν σχεδόν ερημώσει σήμερα, η Βυτίνα ουδέποτε εγκαταλείφθηκε. Αναπτύσσεται αδιάλειπτα από την αρχή της δημιουργίας της, συγκρατεί σημαντικό μόνιμο πληθυσμό και εμφανίζει αξιόλογη τουριστική δραστηριότητα.
- Η συνεχής ιστορική παρουσία του οικισμού αποτυπώνεται ευδιάκριτα στο χώρο. Παραδοσιακά κτίσματα που ανάγονται στον 15^ο αι., μεταγενέστερες προσθήκες σε αυτά, κτίρια της δεκαετίας του '60 και του '70, αλλά και πολύ νεότερες κατασκευές καθώς και επεμβάσεις στο δημόσιο χώρο, όλα συνυπάρχουν και συνθέτουν τη σημερινή εικόνα του οικισμού.

- Ο αρχιτεκτονικός πλουραλισμός του οικισμού αποδεικτικό ζωντανίας, βιωσιμότητας και υγιούς ανάπτυξης εμφανίζει ωστόσο στοιχεία ακραίας αισθητικής (και λειτουργικής ως ένα βαθμό) υποβάθμισης. Κατά τη μετάβαση από το χθες στο σήμερα πολλά στοιχεία που συγκροτούσαν άλλοτε μια σφιχτά δεμένη τοπική ταυτότητα και φυσιογνωμία, αλλοιώθηκαν. Σε αρκετά τμήματα του οικισμού απουσιάζει εντελώς ένας σαφώς ορισμένος χαρακτήρας. Η υποβάθμιση της τοπικής φυσιογνωμίας είναι έντονα εμφανής τόσο στα κτίρια όσο και στον δημόσιο χώρο της Βυτίνας.
- Σε αντίθεση με την συντριπτική πλειοψηφία των ορεινών οικισμών όπου κυριαρχούν οι έντονες υψομετρικές διαφορές, οι έντονες κλίσεις του εδάφους και τα στενά, ανηφορικά καλντερίμια, η Βυτίνα διαθέτει ένα εξαιρετικά ήπιο εδαφικό ανάγλυφο. Ο οικισμός είναι σχεδόν επίπεδος σε όλη του την έκταση, με πολύ μικρές κλίσεις και, κατά περίπτωση, φαρδύς ασφαλτοστρωμένους δρόμους.
- Το ανάγλυφο του εδάφους έχει συμβάλει σε μια σχετικά αραιή δόμηση αφού λόγω της απουσίας έντονων κλίσεων δεν απορρέει η ανάγκη πυκνής δόμησης και πλήρους αξιοποίησης της παραμικρής σπιθαμής γης, σύνηθες αντίθετα χαρακτηριστικό πολλών ορεινών οικισμών. Επιπλέον, η Βυτίνα, ακριβώς εξαιτίας αυτού του χαρακτηριστικού, διαθέτει μεγάλες εκτάσεις ανοιχτών, πλατιών επιφανειών υπαίθριου χώρου, η μεγαλύτερη έκταση του οποίου παραμένει αναξιοποίητη και δίχως χρήση.
- Συχνά οι ορεινοί οικισμοί χαρακτηρίζονται από την αίσθηση του περικλειστού, απόρροια των γύρω ορεινών όγκων και της στενότητας του χώρου. Στη Βυτίνα αντίθετα, η χαλαρή δομή του οικισμού επεκτείνεται και στο γύρω φυσικό περιβάλλον. Ο οικισμός βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού και περιβάλλεται από αρκετά εκτεταμένες εκτάσεις λιβαδιών. Στη Βυτίνα, το μάλλον ασφυκτικό κλείσιμο των ορεινών όγκων που εντείνει το αίσθημα της απομόνωσης υποχωρεί και γαληνεύει.
- Η Βυτίνα βρίσκεται στο όρος Μαίναλο και διαθέτει ένα εξαιρετικά πλούσιο φυσικό τοπίο. Περιβάλλεται από πυκνά δάση ελάτης και ένα υγιές και σπάνιο οικοσύστημα ιδιαίτερα ποικίλο σε χλωρίδα και πανίδα. Σε κοντινή απόσταση από τον οικισμό υπάρχει ποτάμι (ο Μυλάοντας) και το νερό αφθονεί στην περιοχή.

Η περιοχή μελέτης συγκεκριμένα εμφανίζει επιπλέον ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

- Κύρια χρήση κατά μήκος των δύο κεντρικών αρτηριών του οικισμού είναι η κίνηση των οχημάτων. Επιπλέον, η καλή ποιότητα του οδοστρώματος και το φάρδος των δρόμων ευνοεί την ανάπτυξη μεγάλων ταχυτήτων.
- Ο χώρος εκατέρωθεν των δρόμων είναι σχεδόν νεκρός. Μερικά δέντρα, χώμα, πέτρες και υπολείμματα εκσκαφών είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την σημερινή εικόνα του. Δεν έχει γίνει καμία προσπάθεια διαμόρφωσής του (εικ. 3 και 4).
- Υπάρχουσες κατασκευές (πέτρινη βρύση, χαμηλό πέτρινο κτίσμα, μνημείο Οικονομίδη¹, παιδική χαρά) έχουν εγκαταλειφθεί και δεν χρησιμοποιούνται. Παράλληλα, υπάρχουν διάσπαρτα στο χώρο στοιχεία που υποβαθμίζουν περαιτέρω την εικόνα του – πινακίδες έργων που έχουν υλοποιηθεί στο παρελθόν και ενημερωτικές ταμπέλες /απομεινάρια ευρωπαϊκών προγραμμάτων, των οποίων η θέση στο χώρο δεν προσελκύει τον περαστικό να τις διαβάσει και επομένως δεν πληρούν το σκοπό για τον οποίο τοποθετήθηκαν. Διαφημιστικές ταμπέλες παρακείμενων του δρόμου καταστημάτων, κάθε μορφής, τοποθετημένες άτακτα στο χώρο εμποδίζουν την κίνηση των πεζών, στο υποτιθέμενο πεζοδρόμιο.
- Παρατηρείται έλλειψη βασικών υποδομών. Κάδοι απορριμμάτων δεν έχουν τοποθετηθεί πουθενά, ενώ ο φωτισμός είναι ελάχιστος ή ανύπαρκτος.

¹ Το μνημείο είναι αφιερωμένο στη μνήμη του Β. Οικονομίδη (1814 – 1894). Νομοδιδάσκαλος και ένας από τους ιδρυτές της πρώτης βιβλιοθήκης της Βυτίνας, γεννημένος στη Βυτίνα.

Ο χώρος της περιοχής μελέτης εμφανίζεται υποβαθμισμένος αισθητικά και λειτουργικά. Επιπλέον, δεδομένου ότι αποτελεί τη βιτρίνα του οικισμού – είναι η πρώτη εικόνα του επισκέπτη όταν εισέρχεται στη Βυτίνα και η τελευταία όταν φεύγει από αυτή – δημιουργεί αρνητικά συναισθήματα στους επισκέπτες και υποβαθμίζει την αξία της Βυτίνας ως τουριστικού προορισμού. Παράλληλα, απωθεί τους ίδιους τους κατοίκους του οικισμού αφενός γιατί η κίνηση των οχημάτων τον καθιστά επικίνδυνο, αφετέρου γιατί η απουσία υποδομών δεν γεννά καμία δυνατότητα χρήσης του. Επομένως, ένας ζωτικός χώρος σημαντικής έκτασης, παραμένει αναξιοποίητος και εγκαταλειμμένος, ενώ θα μπορούσε να αποτελεί ένα μαγνήτη των επισκεπτών αλλά και έναν ελκυστικό χώρο υπαίθριας ζωής, ενταγμένο δημιουργικά στην καθημερινότητα των κατοίκων της Βυτίνας.

Εικόνα 3. Ο κύριος κόμβος εισόδου – εξόδου της Βυτίνας
Foto 3. The main road hub at the entrance – exit of Vitina

Εικόνα 4. Ο περίπατος στις παρειές του δρόμου είναι ανιαρός και επικίνδυνος
Foto 4. Walking at the road side is boring and dangerous

Στόχοι και αρχές του σχεδιασμού

Βασικά ερωτήματα κατά τη σχεδιαστική διαδικασία είναι: Για ποιον σχεδιάζω; Σε ποιους απευθύνομαι; Τι θέλω να πετύχω μέσω του σχεδιασμού; Πως θα το πετύχω; Απαντώντας σε αυτά και άλλα ακόμη ερωτήματα τίθενται οι στόχοι του σχεδιασμού και αποκρυσταλλώνονται οι βασικές αρχές που τον διέπουν. Στη συγκεκριμένη εργασία οι κύριοι σχεδιαστικοί στόχοι είναι οι εξής:

- Ανάκτηση της χαμένης ταυτότητας του χώρου και, κατ' επέκταση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του οικισμού. Ο σχεδιασμός οφείλει να εισάγει χρήσεις σ' ένα νεκρό χώρο αποδίδοντάς του έτσι συγκεκριμένο χαρακτήρα.
- Τι είδους ταυτότητα; Στόχος είναι τα νέα χαρακτηριστικά του χώρου να γεννώνται από την τοπική παράδοση, να αποτελούν συνέχεια της ιστορίας του τόπου, να προκύπτουν από τα χαρακτηριστικά του παραδοσιακά δομημένου περιβάλλοντος του οικισμού.
- Ο χώρος σχεδιάζεται με διττό αποδέκτη. Τους επισκέπτες του οικισμού, τους οποίους καλείται να έλξει και τους μόνιμους κατοίκους των οποίων την ποιότητα ζωής καλείται να αναβαθμίσει.
- Ο σύγχρονος δημόσιος χώρος συχνά τείνει να διασπά τις κοινωνικές ομάδες. Βασική επιδίωξη είναι το ανακάτεμα των ηλικιών, η δυνατότητα ταυτόχρονης χρήσης του χώρου από όλες τις ηλικιακές ομάδες, όλες τις ώρες της ημέρας. Ο χώρος απευθύνεται στα παιδιά, στους νέους, στους ηλικιωμένους. Στους μοναχικούς ανθρώπους, στα ζευγάρια, στις παρέες. Επιδιώκει να φέρει σε επαφή άτομα διαφορετικών ομάδων.
- Επιδίωξη του σχεδιασμού είναι η ενημέρωση του κοινού. Κοινό χαρακτηριστικό πολλών ορεινών (και όχι μόνο) οικισμών είναι η απουσία ενημέρωσης του επισκέπτη κυρίως, για τον ίδιο τον τόπο. Για την ιστορία του, τη φύση και τον πολιτισμό του. Σε αυτόν που ενημερώνεται για την περιοχή που επισκέπτεται δημιουργείται μια μόνιμη εσωτερική ώθηση για μια πιο γόνιμη επαφή με το χώρο. Η ιστορία, η τοπική παράδοση, οι μύθοι ενός τόπου γεννούν συναισθήματα που πλουτίζουν την επαφή μαζί του. Και η φαντασία μετατρέπει μια απλή επίσκεψη σε μαγικό ταξίδι στο χρόνο. Προσωπική πεποίθηση είναι ότι η κατάλληλη ενημέρωση αφενός προβάλλει την περιοχή, αφετέρου κινητοποιεί την επιθυμία για την βαθύτερη ανακάλυψή της, που με τη σειρά της δημιουργεί ποιοτικότερο τουρισμό – πολιτιστικό και φυσιολατρικό.
- Η χρήση του αυτοκινήτου είναι άρρηκτα δεμένη με τη σύγχρονη ζωή. Ωστόσο, η επίσκεψη σε έναν ορεινό οικισμό είναι, μεταξύ άλλων, μια διαδικασία επαφής με τη φύση και αυτή μπορεί πραγματικά να επιτευχθεί μόνο με την εγκατάλειψη του αυτοκινήτου. Γιατί πως να νιώσεις τη γη, να πλημμυρίσεις με τις εικόνες και τις μυρωδιές του βουνού και να αφουγκραστείς τους ήχους του, πίσω από ένα τζάμι πάνω σε τέσσερις ρόδες; Επιδίωξη λοιπόν του σχεδιασμού είναι να βγάλει τους επισκέπτες κυρίως από το αυτοκίνητο, να τους ωθήσει στο περπάτημα και πεζούς να τους φέρει σταδιακά στο κέντρο του οικισμού.
- Ο υπό μελέτη δημόσιος χώρος αποτελεί τμήμα του συνολικού δημόσιου χώρου της Βυτίνας, γεγονός που λήφθηκε υπόψη κατά τον σχεδιασμό. Οι προτεινόμενες επεμβάσεις δεν γίνονται αποσπασματικά αλλά αποτελούν μέρος ενός μελλοντικού σχεδιασμού του συνόλου του χώρου.

Βασικές αρχές στις οποίες στηρίχθηκε ο σχεδιασμός είναι:

- Η απόλυτη προσαρμογή των νέων κατασκευών στο τοπικό φυσικό περιβάλλον.
- Η δημιουργία ενός χώρου ζωντανού, ικανού να βιωθεί από τους ανθρώπους του και όχι η δημιουργία ενός χώρου – μουσείου, άψυχου και διακοσμητικού. Βασική αρχή είναι ο χώρος για τον άνθρωπο, όχι για την εικόνα. Δεν ενδιαφέρει ένα πλαστό σκηνικό ευχάριστο στο μάτι αλλά ένας θύλακας ζωής.

- Η διατήρηση της υπάρχουσας βλάστησης και η προσθήκη νέας, με βάση τα τοπικά ενδημικά φυτά.
- Η χρησιμοποίηση δομικών υλικών που βγάζει ο τόπος (πέτρα, ξύλο) αλλά και η ενσωμάτωση στις προτεινόμενες επεμβάσεις όλων των στοιχείων που γεννά ο τόπος (χρώματα, μυρωδιές, ήχοι).
- Η ενσωμάτωση στις προτεινόμενες επεμβάσεις των υπαρχόντων κατασκευών και η ανάδειξή τους. Μια παλιά βρύση ή ένα μικρό ερειπωμένο κτίσμα ενδέχεται να μην έχουν καμία αισθητική αξία. Ωστόσο, αποτελούν κομμάτι του τόπου, βρίσκονται χρόνια σ' αυτόν και κυρίως είναι γνώριμα στοιχεία στη μνήμη των κατοίκων. Βασική σχεδιαστική αρχή είναι όχι η αντικατάσταση αυτών με άλλα σύγχρονα, αλλά ο σεβασμός τους και η αξιοποίησή τους ως κομμάτια μιας διαδρομής στο χρόνο.

Ειδικό κομμάτι της διαμόρφωσης αποτέλεσε η κύρια είσοδος της Βυτίνας. Ζητούμενο ήταν η δημιουργία ενός χαρακτηριστικού τοπόσημου. Ο σχεδιασμός του στηρίχθηκε στις ίδιες βασικές αρχές. Ένα τοπόσημο στην είσοδο ενός οικισμού αποτελεί την πρώτη εντύπωση, την πρώτη εικόνα του. Μπορεί να προσελκύσει έναν περαστικό ή να τον αφήσει αδιάφορο, ενίοτε και να τον απωθήσει. Στόχος δεν ήταν η δημιουργία ενός δίχως περιεχόμενο «κράχτη», μιας φλύαρης κατασκευής. Ο τόπος και πάλι υπήρξε πηγή έμπνευσης. Στόχος ήταν η σύνθεση πρωτογενών τοπικών υλικών σε μια αναδιαμόρφωση του χώρου, σαν γεννημένη από αυτόν. Η δημιουργία ενός φυσικού γλυπτού προσιτού και ικανού να βιωθεί. Περισσότερο ακόμη, επιδίωξη ήταν ο νέος αναδιαμορφωμένος χώρος-τοπόσημο να είναι τακτοποιημένος, σεμνός, απλός και όμορφος, όπως αρμόζει στις αρχές του παραδοσιακά δομημένου ορεινού τοπίου.

Η πρόταση

Στην κύρια είσοδο – έξοδο του οικισμού δημιουργείται, ένα χαρακτηριστικό τοπόσημο. Σχεδιάστηκε μια σύνθεση με πέτρες, διάφορα είδη τοπικής βλάστησης και νερό, το οποίο ρέει μέσα από τις πέτρες και σχηματίζει μικρές λίμνες στην επιφάνεια του εδάφους. Σε κοντινή απόσταση τοποθετείται στεγασμένο κιόσκι με πεζούλι και πίνακες ενημέρωσης με στοιχεία που αφορούν στη Βυτίνα, την ιστορία της, το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, κ.λπ. Κατάλληλα τοποθετημένος φωτισμός αναδεικνύει τα ιδιαίτερα στοιχεία του χώρου τη νύχτα και επιτρέπει την ασφαλή κίνηση σ' αυτόν. Οι άνθρωποι μπορούν να περπατήσουν στο χώρο, να ακούσουν τον ήχο του νερού, να περιεργαστούν τα φυτά, να ξεκουραστούν, να συζητήσουν, να ενημερωθούν. Ζητούμενο δεν ήταν η δημιουργία ενός απρόσιτου, διακοσμητικού στοιχείου, αλλά η ανάπτυξη διαντίδρασης ανάμεσα στον άνθρωπο και το χώρο.

Κύρια χρήση στη διαμόρφωση των παρειών των δρόμων είναι το περπάτημα. Επιδίωξη είναι ο ανέμελος περίπατος ανάμεσα σε δέντρα και φυτά, όπου τα χρώματα θα ανακατεύονται ευχάριστα μαρτυρώντας τις εποχές, ενώ η παρουσία του υγρού στοιχείου, ενίοτε, θα γαληνεύει. Δημιουργείται ένα ασφαλές, από την κίνηση των οχημάτων, συνεχές δίκτυο μονοπατιών ανάμεσα σε δέντρα και θάμνους. Ακολουθείται η φυσική κλίση του εδάφους και τα μονοπάτια ακολουθούν τη ροή του δρόμου ή απομακρύνονται από αυτόν και ελίσσονται ανάμεσα στα δέντρα. Οριοθετούνται τα όρια των δρόμων, είτε με τα πεζοδρόμια, είτε με την πυκνή φύτευση θάμνων κατά μήκος τους. Σε επιλεγμένες θέσεις, δίπλα στα μονοπάτια περιπάτου, δημιουργούνται θύλακες στάσης και συνάντησης. Χώροι ελεύθεροι, με κιόσκια, πεζούλια, υπαίθρια καθιστικά, πέργκολες και βρύσες. Αναρριχητικά φυτά, θα σκεπάσουν σε λίγα χρόνια τις πέργκολες με τις μυρωδιές και τη δροσιά τους. Οι υπαίθριοι αυτοί χώροι σχεδιάζονται έτσι ώστε να φιλοξενούν τους περαστικούς που θέλουν να ξαποστάσουν, να συζητήσουν, να διαβάσουν, να ηρεμήσουν. Ο εξοπλισμός και η απαραίτητη βλάστηση

τοποθετούνται έτσι ώστε να παρέχουν απομόνωση ή οπτική επαφή, κατά περίπτωση. Ζητούμενο επίσης κατά τον σχεδιασμό, ήταν η προτεραιότητα της κίνησης των πεζών, έναντι των οχημάτων και η μείωση της ταχύτητας αυτών. Έτσι, σε ορισμένα τμήματα των δρόμων, η ασφαλτος αντικαθίσταται με πέτρινους κυβόλιθους. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η οπτική συνέχεια των μονοπατιών και η προτεραιότητα των πεζών, ενώ ταυτόχρονα η αλλαγή του υλικού στο δρόμο ειδοποιεί τους οδηγούς να ελαττώσουν ταχύτητα.

Όπου οι διαστάσεις του χώρου το επιτρέπουν σχεδιάζονται χώροι στάθμευσης των οχημάτων, κατά μήκος των δρόμων. Επιδιώκεται, όσο αυτό είναι εφικτό, οι χώροι στάθμευσης να βρίσκονται κοντά στους διαμορφωμένους χώρους στάσης των πεζών. Επιπλέον, η ύπαρξη χώρων στάθμευσης εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλει στη μείωση των οχημάτων που κατευθύνονται στο κέντρο του οικισμού. Σε όλο το μήκος των μονοπατιών καθώς και στους χώρους στάσης τοποθετείται κατάλληλος φωτισμός και καλάθια απορριμμάτων. Φωτιστικά σώματα τοποθετούνται επίσης κατά μήκος των δρόμων.

Σε τμήμα του χώρου δημιουργείται μονοπάτι για τρέξιμο και ποδήλατο, με υλικό κατασκευής το ταρτάν. Προτείνεται μελλοντική επέκταση του μονοπατιού και σε άλλα τμήματα του οικισμού, σε συνδυασμό και με το κοντινό δασάκι, στην νότια πλευρά. Στη θέση της σημερινής παιδικής χαράς, η οποία έχει εγκαταλειφθεί και δεν χρησιμοποιείται προτείνεται η δημιουργία ενός χώρου παιχνιδιού, με γλυπτικές κατασκευές φτιαγμένες από τα υλικά της γης – ξύλα, σχοινιά, πέτρες, άμμος, χώμα, γρασίδι, κ.λπ. Πρόθεση είναι η δημιουργία ενός χώρου «ζωντανού», με κατασκευές προσαρμοσμένες στην κλίμακα των παιδιών, ο οποίος θα ενεργοποιεί και θα εξάπτει την παιδική φαντασία και όχι η αναπαραγωγή των γνώριμων στείρων, εργολαβικών παιδικών χαρών. Ο υπάρχον πέτρινος τοίχος διατηρείται, επισκευάζεται και ενισχύεται, προκειμένου για την ασφάλεια του χώρου, ενώ στο τμήμα του δρόμου μπροστά από τον παιδότοπο η ασφαλτος αντικαθίσταται με πέτρινους κυβόλιθους, για την προειδοποίηση των οχημάτων. Κατάλληλη σήμανση ενημερώνει για την κίνηση παιδιών στο χώρο.

Ορισμένα υπάρχοντα εγκαταλειμμένα κτίσματα αξιοποιούνται και αναδεικνύονται. Η σε αχρηστία πέτρινη βρύση επιδιορθώνεται και γίνεται το κέντρο ενός μικρού χώρου στάσης και ανάπαυσης, ζωτικό για τις καθημερινές συναντήσεις και κουβέντες των ηλικιωμένων. Η χωμάτινη έκταση μπροστά από τη βρύση καλύπτεται με πέτρινες πλάκες, δημιουργούνται πεζούλια και φυτεύονται χαμηλοί θάμνοι γύρω από αυτά. Ο υπάρχον πέτρινος τοίχος διατηρείται και οριοθετεί τον χώρο από την είσοδο του διπλανού σπιτιού. Δίπλα στη βρύση, η ψηλή λεύκα διατηρείται, ενώ στη σκιά της κατασκευάζεται κιόσκι, το οποίο βρίσκεται κατά 1μ. περίπου ψηλότερα από το έδαφος. Μερικά σκαλιά και μια κεκλιμένη ράμπα συνδέουν τον χώρο με το διαμορφωμένο μονοπάτι περιπάτου. Σε άλλο σημείο του χώρου μελέτης, το μικρό, ερειπωμένο πέτρινο κτίσμα, αποκαθίσταται, στεγάζεται και μετατρέπεται σε περίπτερο ενημέρωσης του κοινού. Σε αυτό, ο επισκέπτης κυρίως της Βυτίνας, θα μπορεί να ενημερώνεται σχετικά με τα αξιοθέατα και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, το φυσικό περιβάλλον του Μαινάλου, τους κοντινούς οικισμούς – Μαγούλιανα, Νυμφασία, Πυργάκι, Λάστα, Καμενίτσα, Ελάτη, κ.λπ και τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και τις δυνατές εναλλακτικές δραστηριότητες τις οποίες προσφέρει η περιοχή – ορειβασία, σκι, περπάτημα, πολιτιστικές δράσεις, κ.λπ. Μια από τις σημαντικές ελλείψεις στον οικισμό (κοινό χαρακτηριστικό εξάλλου πολλών περιοχών) είναι η κατάλληλη ενημέρωση των επισκεπτών του σε ότι αφορά το τοπικό φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Το μνημείο του Β. Οικονομίδη, σε άλλο σημείο του οικισμού, αποκαθίσταται και αναδεικνύεται με κατάλληλο φωτισμό και διαμόρφωση του γύρω χώρου. Η επιφάνεια του εδάφους γύρω από το μνημείο καλύπτεται με ακανόνιστες πέτρες, ένα πεζούλι τοποθετείται κάτω από το υπάρχον δέντρο και μια διακριτική πινακίδα ενημερώνει τον επισκέπτη για αυτόν που το μνημείο τιμά.

Σε όλη την έκταση του υπό μελέτη χώρου υπάρχει αρκετή βλάστηση, κυρίως δέντρα. Η υπάρχουσα βλάστηση διατηρείται, ενώ νέα δέντρα και θάμνοι φυτεύονται κατά μήκος των

δρόμων, έτσι ώστε να οριοθετούν χρήσεις και κινήσεις στο χώρο. Η επιλογή του είδους των φυτών γίνεται με βάση τα τοπικά ενδημικά είδη της περιοχής. Κατά μήκος των δρόμων, όπου δεν υπάρχει μονοπάτι, φυτεύονται πυκνοί χαμηλοί θάμνοι (λιγούστρο, αγγελική), οι οποίοι σηματοδοτούν το όριο του δρόμου. Ψηλά δέντρα φυτεύονται κοντά στους χώρους στάσης και δίπλα στα διαμορφωμένα πεζούλια, για να παρέχουν σκιά το καλοκαίρι. Καλλωπιστικοί θάμνοι (σπάρτα, πυράκανθοι) φυτεύονται σε κατάλληλα επιλεγμένα σημεία του χώρου και φωτίζονται με διακριτικό, χαμηλό φωτισμό τη νύχτα. Χαμηλοί και μεσαίου ύψους θάμνοι φυτεύονται επίσης πλάι στα μονοπάτια περιπάτου και τρεξίματος – ποδηλάτου, αποτελώντας προστατευτικό φράχτη (όταν υπάρχει υψομετρική διαφορά στο έδαφος), ή δημιουργώντας οπτική απομόνωση και διαχωριστικό όριο χρήσεων, κατά περίπτωση. Η βλάστηση αποτελεί λειτουργικό κυρίως και όχι διακοσμητικό στοιχείο, προέκταση και συμπλήρωμα των κατασκευών.

Σε όλη την έκταση του χώρου και όπου κρίνεται απαραίτητο τοποθετείται διακριτική σήμανση, η οποία ενημερώνει το κοινό για την τοποθεσία /κατεύθυνση αξιόλογων σημείων, κτιρίων και χώρων του οικισμού. Επιπλέον, λαμβάνεται μέριμνα για την απομάκρυνση ορισμένων στύλων της ΔΕΗ και μεταφορά τους σε θέση που δεν εμποδίζει την χρήση και λειτουργία του χώρου.

Κατά τον σχεδιασμό του χώρου επιδίωξη ήταν οι προτεινόμενες επεμβάσεις, να είναι συμβατές με το παραδοσιακά δομημένο περιβάλλον του οικισμού και να προσαρμόζονται στη μορφολογία του τοπίου. Τα υλικά κατασκευής τα οποία επιλέγονται είναι η πέτρα (κυβόλιθοι και πλάκες για τις δαπεδοστρώσεις των μονοπατιών και των χώρων στάσης και στάθμευσης, ανεπίχριστη πέτρινη τοιχοποιία για τα πεζούλια), το ξύλο και το κεραμίδι (κατασκευή των κιόσκι). Τα προτεινόμενα κτίσματα είναι χαμηλά και μικρά σε όγκο, λιτά και συμβατά με προϋπάρχουσες τοπικές παραδοσιακές κατασκευές. Ο σχεδιασμός στοχεύει στη δημιουργία χώρων φιλόξενων, με σεβασμό στις ανθρώπινες ανάγκες και το τοπικό περιβάλλον. Στοχεύει κυρίως, στην επαναφορά των χαμένων ιδιοτήτων του δημόσιου χώρου, ο οποίος, παραδοσιακά, προσέλκυε και μάζευε τους ανθρώπους, ενώ σήμερα συχνά τους απωθεί και τους διώχνει.

Συμπεράσματα

Οι ορεινές περιοχές έχουν υποστεί το τίμημα μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, δίχως σχεδιασμό ή αποτελεσματική προστασία του δομημένου, κυρίως, περιβάλλοντός τους. Μοιραία πολλές από αυτές και ειδικά όσες έχουν το προνόμιο της διαρκούς εξέλιξης αλλά και της έντονης τουριστικής δραστηριότητας έχουν χάσει σημαντικό κομμάτι της παραδοσιακής τους φυσιογνωμίας. Η Βυτίνα ανήκει σ' αυτή την κατηγορία ορεινών οικισμών. Τα αλληπάλληλα στάδια ανάπτυξης του οικισμού, συχνά και σε δύσκολες οικονομικά συνθήκες του τοπικού πληθυσμού αλλοίωσαν τα τοπικά χαρακτηριστικά του δομημένου χώρου. Πρόχειρες και χαμηλής αισθητικής κατασκευές που συγκεντρώνουν την αρνητική κριτική υπήρξαν ωστόσο λύσεις ανάγκης στο παρελθόν για τους ανθρώπους που παρά τις δυσκολίες κρατήθηκαν στο τόπο, πάλεψαν να επιβιώσουν σ' αυτόν και σίγουρα δεν είχαν τα μέσα ή την δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα υψηλής αισθητικής κτισμένο περιβάλλον. Ωστόσο, το γεγονός της υποβάθμισης της φυσιογνωμίας του χώρου παραμένει και η αναγέννηση του χαρακτήρα του δημόσιου χώρου είναι ζητούμενο. Οποιαδήποτε προσέγγιση στην κατεύθυνση αυτή απαιτεί την σε βάθος γνώση και μελέτη των χαρακτηριστικών της περιοχής αλλά και τον λεπτό χειρισμό των σύγχρονων αναγκών που ο ορεινός χώρος καλείται να καλύψει. Ο σύγχρονος χώρος οφείλει να απευθύνεται τόσο στους κατοίκους του, όσο και ιδιαίτερα στους επισκέπτες του, μια και ο τουρισμός αποτελεί βασικό μοχλό ανάπτυξης και ευημερίας για τις ορεινές περιοχές. Ο σωστός σχεδιασμός μπορεί να μετατρέψει ένα απρόσωπο δομημένο περιβάλλον σε ένα εξαιρετικά ελκυστικό τόπο.

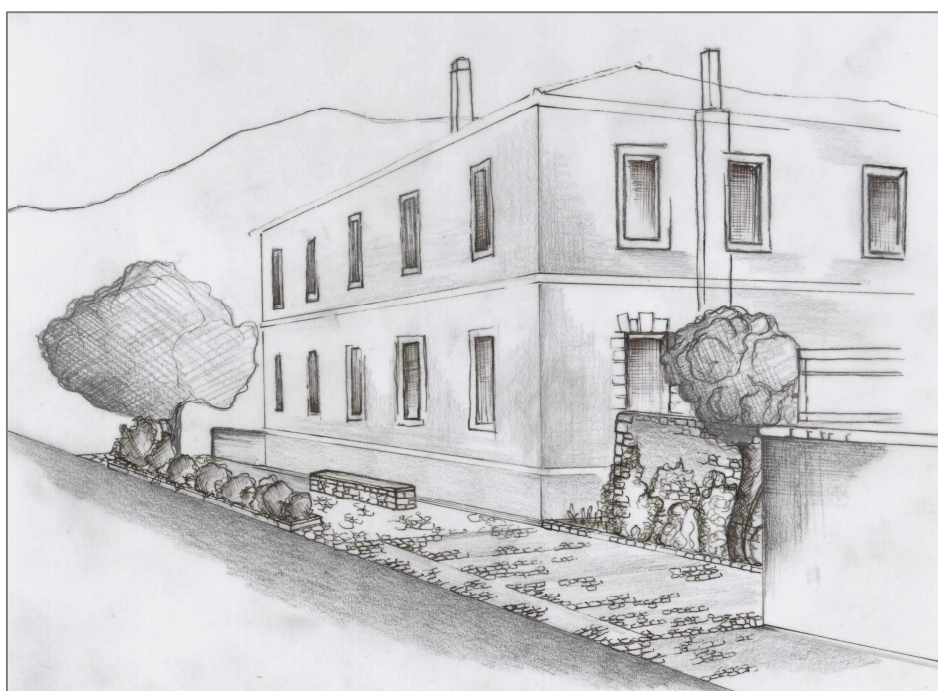
Απαιτείται ωστόσο μια συνολική θεώρηση του χώρου και ένας σχεδιασμός βασισμένος στο σεβασμό του τοπικού φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Μια τέτοια πρόταση αποτελεί η συγκεκριμένη εργασία για τον δημόσιο χώρο της Βυτίνας.

Εικόνα 5. Αεροφωτογραφία της Βυτίνας. Με πορτοκαλί χρώμα σημειώνονται οι περιοχές διαμόρφωσης στον οικισμό: Οι δύο κύριοι οδικοί άξονες και χαρακτηριστικά σημεία επέμβασης. Με πράσινο χρώμα σημειώνεται ο χώρος γύρω από την κεντρική πλατεία του οικισμού και η σύνδεσή του με τους δύο κεντρικούς άξονες.

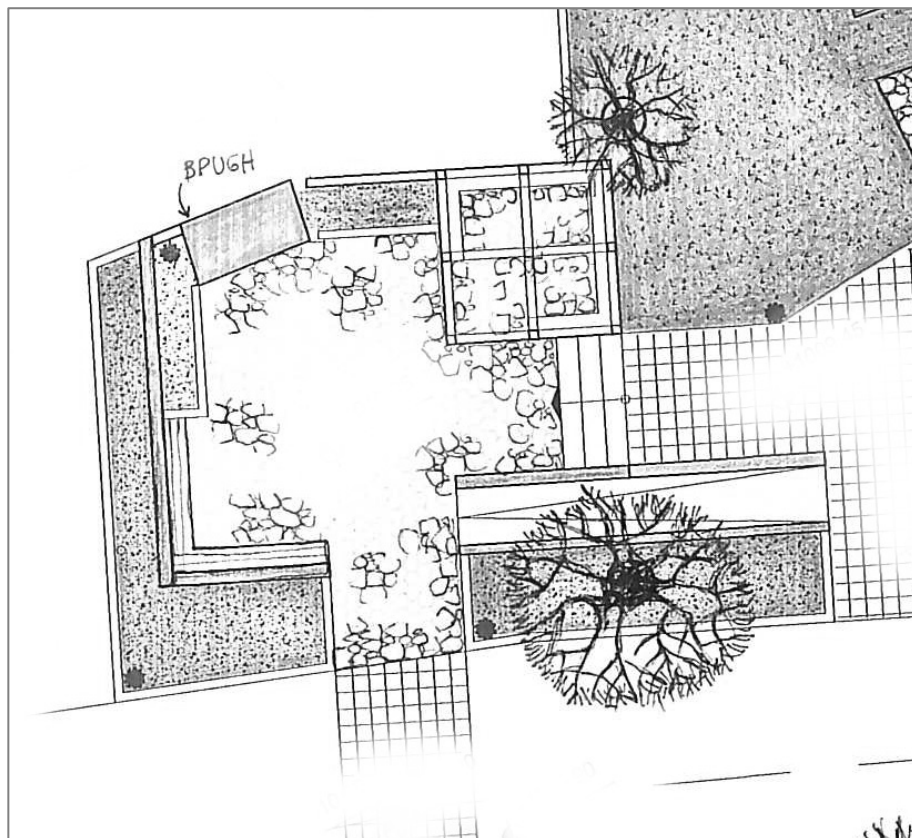
Foto 5. Aero photo of Vitina. Orange color indicates the areas of restoration: The two main roads of the village and the specific restoration places. Green color indicates the central square of the village as well as its connection with the two main road axes.

Φωτογραφίες υπάρχουσας κατάστασης και σχέδια των προτεινόμενων επεμβάσεων

Εικόνα 6. Υπάρχουσα κατάσταση και πρόταση: Δημιουργία πεζόδρομου με πεζούλια, χώρο στάθμευσης και φυτεμένα παρτέρια. Η βλάστηση είναι χαμηλή ώστε να αναδεικνύεται το κτίριο. Ο στύλος της ΔΕΗ μεταφέρεται σε άλλη θέση.

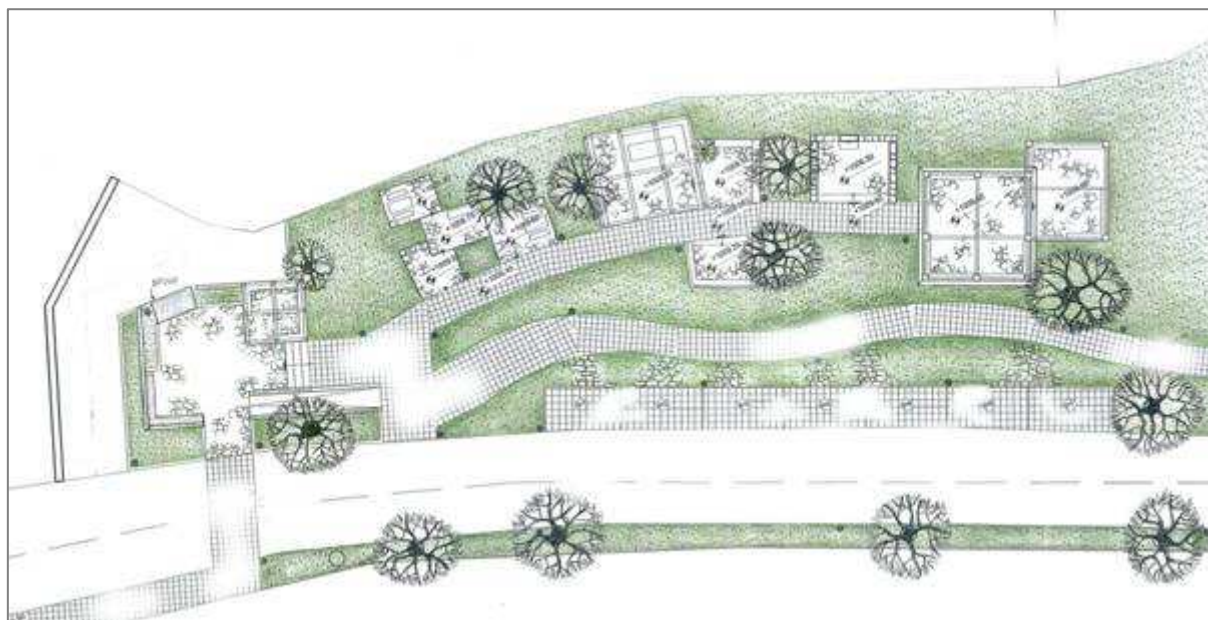
Foto 6. Existing condition and design proposal: Creation of pavement with stone bench, parking space and flower-beds. The vegetation is low in order not to hide the view of the building. The pillar has been removed.

Εικόνα 7. Υπάρχουσα κατάσταση και πρόταση. Η παλιά βρύση διατηρείται. Ο γύρω χώρος διαμορφώνεται με πεζούλια, παρτέρια και κιόσκι.
Foto 7. Existing condition and design proposal. The old fount has been preserved. The surrounding place is rehabilitated with stone benches, flowerbeds and kiosk.

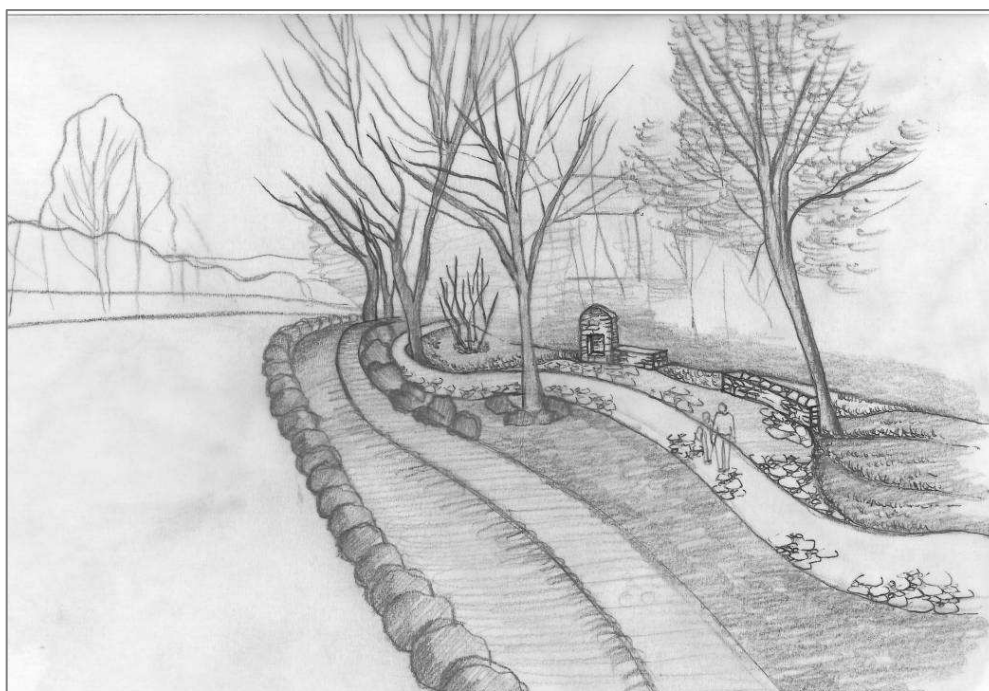
Εικόνα 8. Προοπτικό σκίτσο της προηγούμενης πρότασης.
Foto 8. Perspective view of the above design proposal.

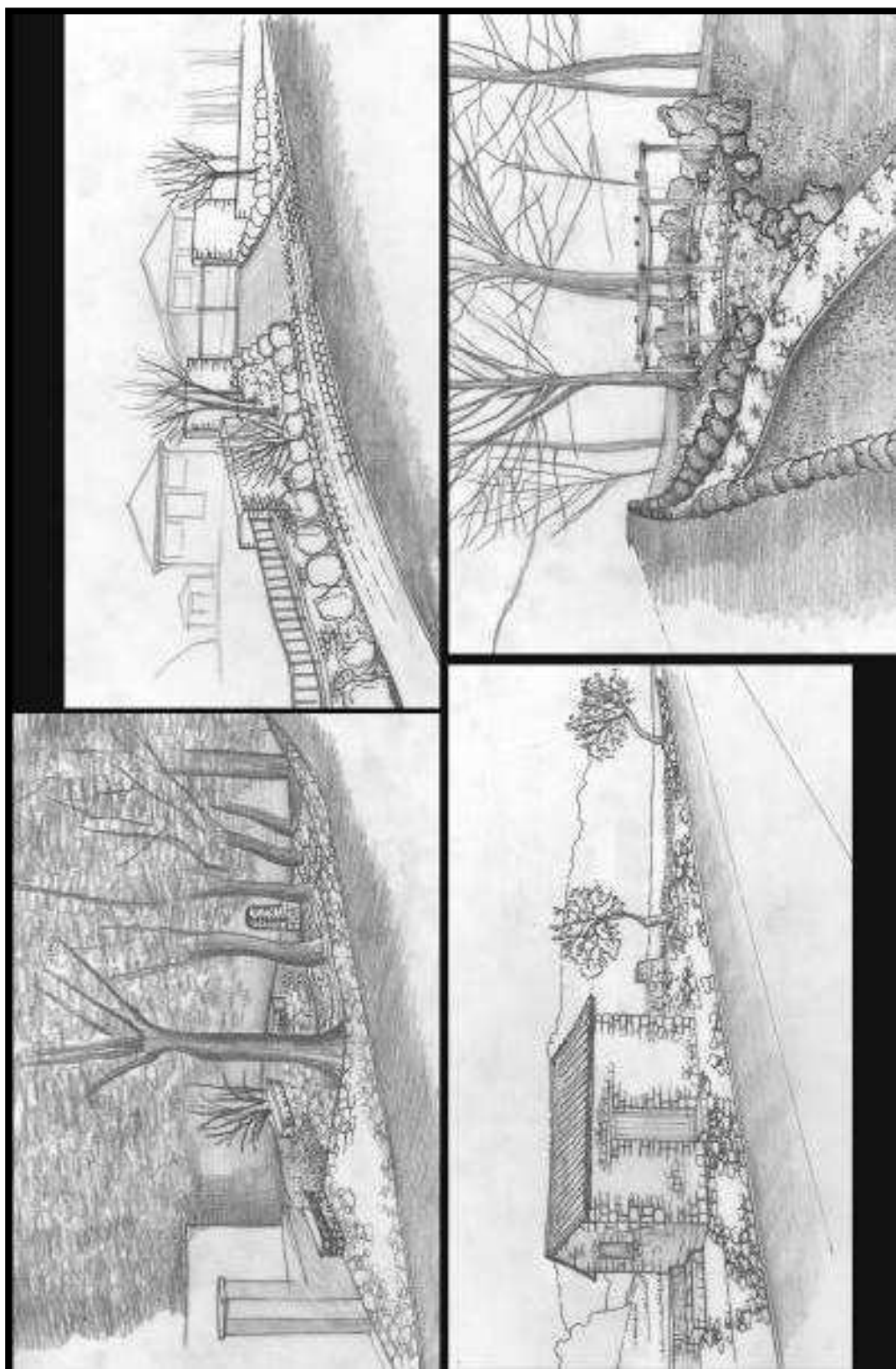
Εικόνα 9. Πρόταση σε τμήμα του χώρου.
Foto 9. Design proposal in part of the area.

Εικόνα 10. Πρόταση διαμόρφωσης της κεντρικής εισόδου του οικισμού.
Foto 10. Design proposal of the main entrance of the settlement.

Εικόνα 11. Πρόταση. Προοπτικό σκίτσο διαμόρφωσης μονοπατιών.
Foto 11. Design proposal. Perspective view of the footpaths.

Εικόνα 12. Πρόταση. Προοπτικά σκίτσα διαμορφώσεων στο χώρο.
Foto 12. Design proposal. Perspective views of different places in the area.

Βιβλιογραφία

- ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001, Ν. Αρκαδίας, Δ. Βυτίνας.
- Kaliampakos, D., Giannakopoulou, S., Migration Shifts in Greece's Mountain Areas, Article in the project: Mountain areas in Europe, Price M., Centre of Mountain Studies, 2010.
- Καλιαμπάκος, Δ., Γιαννακοπούλου, Σ., Κατσουλάκος, Ν., Περιβάλλον και Κοινωνία των Ορεινών Περιοχών: Εισαγωγή, Διδακτικές σημειώσεις, 2009.
- Πετρονώτης, Α., «Αρκαδία», Στο: «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική. Πελοπόννησος Α' », Φιλιππίδης, Δ. (επιμ.), Εκδόσεις: Μέλισσα, Αθήνα, 1995.
- Στεφάνου, Ι., «Η Φυσιογνωμία ενός Παραδοσιακού Οικισμού. Κύριο Στοιχείο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς του», Πρακτικά 4^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου του Ε.Μ.Π. στο Μέτσοβο, «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου». Τόμος Β', σ. 58, Εισαγωγή/Επιμέλεια: Δ. Ρόκος, Εκδόσεις: Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2007.

Retrieving the local character of mountainous settlements: A design proposal for the village of Vitina

St. Giannakopoulou, Architect Engineer, MSc, PhD Student of the N.T.U.A.,
Metsovion Interdisciplinary Research Centre (M.I.R.C) of the N.T.U.A.

Abstract

As people return to mountains important changes in space construction occur in the vulnerable built environment of mountain regions. During '40-'50 and '60-'70, in Greece, mountain populations abandoned massively their home places in order to settle themselves in the urban centres. Evolution seemed to have frozen in mountains and mountain communities were facing social decline. Hence, because of this, many mountain villages managed to preserve their vernacular architecture and local identity, in a great extend. During the last decades though, people seem to rediscover mountains. Modern needs have to be met in a rather inflexible built environment constructed for a different way of life. Non qualitative restoration projects and lack of effective protection of vernacular architecture are the main reasons for the evident decline that characterises many mountain settlements today. Unavoidably, settlements privileged with an important amount of permanent population and are tourist destinations suffer from a higher degree of their traditional character decline.

The mountain village of Vitina, at the Prefecture of Arkadia, represents a typical such example. Vitina is characterised by a diachronic evolution, holding important permanent population today and with a significant tourist activity. Constant residential pressures have led to a remarkable degradation of local vernacular architecture, as well as loss of local identity. This is becoming even more obvious at the public space of the village. The rehabilitation of Vitina's public space is more than necessary given that it plays an important role to the settlement's value as a tourist destination, as well as it could contribute to the quality of life of local habitants.

To this direction, the following paper comprises a design proposal for the restoration of a part of Vitina's public space, under request of the Municipality of Vitina. With respect to the local natural and cultural environment and the local vernacular architecture, aiming at the enhancement of the local special characteristics and the creation of an attractive, livable space, the current project was carried out. The aspiration of this paper is to comprise a reliable tool for relative researches in mountain areas.